

Uloga školske knjižnice u obrazovanju

Sabolski, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:561019>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-16**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Informatologije

Marija Sabolski

Uloga školske knjižnice u obrazovanju

Završni rad

Mentor doc.dr.sc. Maja Krtalić

Sumentor dr.sc. Darko Lacović

Osijek, 2016.

SADRŽAJ

SAŽETAK	2
KLJUČNE RIJEČI	2
1.UVOD	3
2. ŠKOLSKA KNJIŽNICA	4,5
2.1. ZADAĆA ŠKOLSKE KNJIŽNICE	5-7
3. ŠKOLSKI KNJIŽNIČAR	8
3.1. SURADNIK U NASTAVI	9,10
3.2. NASTAVA U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI	10
3.3. PLANIRANJE UČENJA I POUČAVANJA U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI	11
4. SURADNJA I TIMSKI RAD	12
4.1. SURADNJA UNUTAR ŠKOLE	12,13
4.2. SURADNJA IZVAN ŠKOLE	13,14
5. KURIKULUM ŠKOLSKE KNJIŽNICE	14,15
5.1. NASTAVNI PLAN I PROGRAM RADA ŠKOLSKE KNJIŽNICE	16,17
ZAKLJUČAK	18
LITERATURA	19

Sažetak

Školska knjižnica omogućuje obrazovanje i proširivanje znanja učenika razvijanjem metoda i tehnika samostalnog obrazovanja. Dostupna je svim učenicima, profesorima i djelatnicima škole, stvara naviku i potrebu čitanja literature, osigurava slobodan pristup znanju, organizira izvannastavne aktivnosti, omogućuje cjeloživotno obrazovanje i podržava inovacije u obrazovanju. Školska knjižnica nastoji učenika naučiti kako pronaći određenu informaciju i zato je uporaba informacijskog sustava neophodna svakom pojedincu. Knjižnice su svojim uslugama i službama, novom tehnologijom i oblicima komuniciranja pridonijele razvoju na svim društvenim razinama. Jedan od osnovnih ciljeva školskih knjižnica je korištenje informacijske tehnologije i sudjelovanje u opismenjavanju učenika ali također i stalno usavršavanje profesora. Kao sastavni dio škole, treba poticati metode poučavanja i usvajanja novog znanja. Učenje se temelji na pretraživanju informacija, rješavanju problema i upotrebi informacija na svim medijima koje se može ostvarivati individualno ili u skupinama. Školska knjižnica je bitna za razvijanje pismenosti i učenja. Pruža mogućnost za poticanje učenika na usvajanje vještina procjene i upotrebe informacija, osigurava pristup nacionalnim i globalnim izvorima, organizira aktivnosti koje potiču kulturnu i društvenu svijest. Također promiče čitanje, izvora i službi školske knjižnice u školi i izvan nje. Od knjižničara kao sudionika informacijskog društva se traži tehničko i računalno znanje, profesionalni pristup radu i komunikaciji s korisnicima te sposobnost razumijevanja korisničkih potreba. Timskim radom školskog knjižničara i profesora omogućuje se povezivanje predmetnih područja, korelacija i integracija sličnih ili zajedničkih nastavnih sadržaja pri planiranju i u ostvarivanju.

Ključne riječi: knjižnica, škola, informacijska tehnologija, učenje, učenici, knjižničar

1. Uvod

Tema rada je uloga školskih knjižnica u obrazovanju. Školska knjižnica prikuplja, obrađuje i stavlja u funkciju sve izvore znanja kao što su knjige, informacije s mrežnih stranica, uz pomoć suvremene tehnologije, te ujedno postaje informacijsko i nastavno središte škole. Važnu ulogu ima u odgojno-obrazovnim i kulturnim zbivanjima, potiče samostalnost i individualnost učenika, a njena funkcija leži u slobodnom protoku informacija i znanja. Drugo poglavlje govori o zadaćama školske knjižnice kao dijela odgojno-obrazovnog procesa, suradnji među ostalim sudionicima škole kao odgojno-obrazovne ustanove. U trećem poglavlju će se opisati uloga školskog knjižničara kao suradnika u nastavi. U četvrtom djelu će biti riječi o timskom radu, izvođenju nastave i interakciji između učenika, nastavnika i knjižničara. Na kraju će biti riječi o kurikulumu i nastavnom planu i programu za osnovnu školu. Školski knjižničari igraju ključnu ulogu u poticanju i olakšavanju učenja svih predmeta u osnovnim i srednjim školama, a neke od aktivnosti su angažmani mladih u praktičnim radovima i sudjelovanje u svakodnevnim aktivnostima. Knjižničari mogu koristiti svoju stručnost kako bi unaprijedili znanost i obrazovanje u školama.

2. Školska knjižnica

Uloga školske knjižnice u obrazovanju može se promatrati kroz njene osnovne djelatnosti od kojih su za obrazovni proces najvažniji djelovi odgojno-obrazovne, kulturne i javne djelatnosti. Informacije potrebne za proces učenja zauzimaju središnje mjesto u radu knjižnice. Služeći se izvorima znanja na pravi način knjižničari će znati vrednovati sve vrste informacija, vješto se koristiti njima jer su potrebe učenika različite te zahtijevaju različite tehnologije. Takav pristup informacijama čini proces učenja kakav treba pružiti školska knjižnica. U školskim knjižnicama se odvija proces trajnog obrazovanja, stoga su one odgovorne za kvalitetan izvor znanja i informacija.

„Sve vrste i oblici učenja baza su postojanja knjižnice. U njoj se u svakom trenutku, pri svakoj djelatnosti, u okviru svih aktivnosti isključivo uči. Sva učenja možemo grupirati kao:

- učenje za redovnu nastavu
- individualno učenje sa proširivanjem programom predviđenih sadržaja
- svi oblici učenja za život: učenici-sadržaji za budućnost, nastavnici-stručno usavršavanje“¹

Školska knjižnica je najbolji prostor za učenje, a knjižničar stručnjak i pomagač u nastavi koji treba omogućiti pristup informacijama i materijalima u svim oblicima, suradnjom s nastavnicima treba oblikovati strategije učenja i davati upute pri unapređivanju stručnih znanja i poticanjem interesa za čitanje i korištenja informacija.

Kako su promjene u obrazovanju stalne i uključuju promjene cilja, sadržaja i vrednovanja rada, zadatak obrazovanja učenika uključuje osposobljavanje za snalaženje u odabiru informacija, kritički odabir informacije i vrednovanje. Znači da učenika treba naučiti djelotvornoj uporabi informacija i daljnjem korištenju. „Poučavanjem korisnika putem školske knjižnice stječu se temeljna znanja za cjeloživotno učenje.“² Znači da je najvažnija uloga školske knjižnice usvajanje novih znanja i informacija i kako ih iskoristiti u svrhu osobnog rasta i razvoja. Znanje stečeno u školskoj knjižnici predstavlja osnovu budućeg razvoja pojedinca, a škola pomaže učenicima pri usvajanju znanja kroz razvijanje svijesti nastavnika i stručnih suradnika o sposobnostima učenika.

¹ Kovačević, Dinka, Lasić-Lazić, Jadranka, Lovrinčević, Jasmina. Školska knjižnica-korak dalje. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti: Altagama, 2004., str.56.

² Šerić, Nada. Obrazovanje bez granica-suvremena uloga školske knjižnice. // Život i škola 14, 2 (2005), str. 156.

Pravilnik o radu školske knjižnice upućuje na to što je zadaća knjižnice, koja je uloga knjižničara, koje usluge knjižnica pruža korisnicima, koliko se knjiga može posuditi, što sadržava knjižni fond, koliko dugo se knjiga može zadržati, radno vrijeme knjižnice, na koji način se provodi zaštita građe u knjižnici

Pravilnikom o radu školske knjižnice uređuje se radno vrijeme knjižnice, korištenje knjižnične građe, posudba knjižnične građe, postupak u slučaju oštećenja, uništenja ili gubitka posuđene knjižnične građe i položaj knjižničkog odbora u školi. Odredbe pravilnika primjenjuju se na učenike, učitelje, stručne suradnike i druge radnike škole. Uz školsku knjižnicu osniva se knjižnični odbor koji čine knjižničar i dva člana, koje između članova učiteljskog vijeća imenuje ravnatelj. Članovi knjižničkog odbora imenuju se na vrijeme od dvije godine i mogu biti ponovo imenovani na istu dužnost, a ravnatelj je dužan razriješiti člana koji to zatraži pisanim putem. Knjižnični odbor raspravlja i odlučuje o radu knjižnice, prati ostvarivanje rada u knjižnici, daje školskom odboru, učiteljskom vijeću i ravnatelju prijedloge i mišljenja u svezi s radom knjižnice, predlaže nabavu knjižnične građe te potrebite opreme za školsku knjižnicu, odlučuje o izdavanju članskih iskaznica, obavlja druge poslove određene ovim pravilnikom i drugim općim aktima Škole³

„Upis u školsku knjižnicu je besplatan, a kod upisa učenik dobiva člansku iskaznicu s osobnim podacima. Korisnici su dužni čuvati knjižnu građu od svakog oštećenja. Korisnici ne smiju trgati listove knjiga, podcrtavati dijelove knjiga, izrezivati slike, prljati knjige i sl.“⁴ Knjige i ostalu posudbenu knjižničnu građu posuđuje knjižničar a u tome kao i u drugim poslovima u knjižnici mu mogu pomagati i učenici.

2.1. Zadaća školske knjižnice

Školska knjižnica je dio obrazovnog procesa i kao takva pruža potporu učenju, daje na korištenje izvore i knjige a također sudjeluje u povezivanju s drugim knjižnicama. Unescov Manifest za školske knjižnice iz 2000.godine daje definiciju zadaće školske knjižnice: „Školska knjižnica pruža obavijesti i spoznaje bitne za uspješno uključivanje u suvremeno društvo koje se temelji na znanju i informaciji. Školska knjižnica opskrbljuje učenike

³ Usp. Kovačević, Dinka, Lasić-Lazić, Jadranka, Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str.34.

⁴ Demut, Ana. Putokazi školske knjižnice. Zagreb: Školska knjiga, 2003., str.30.

vještinama za učenje kroz cijeli život, razvija njihovu maštu i osposobljava ih za život odgovornih građana.“⁵ Školska knjižnica pruža uslugesvim članovima škole bez obzira na rasu, spol, dob, nacionalnost, vjeru, jezik i društveni položaj očemu govori i Unescov Manifest za narodne knjižnice. Za one koji nisu u mogućnosti koristiti redovite knjižnične usluge i građu moraju biti osigurane posebne usluge i građa. Knjižničari potiču korištenje informacijskih izvora poput knjiga i ostalih elektroničkih i tiskanih, dokumentarnih, umjetničkih izvora koji nadopunjuju knjige i nastavnu građu.

Školske knjižnice su važne za razvoj pismenosti, obrazovanja, pružanja informacija, gospodarskog, društvenog i kulturnog razvoja i za nju postoje pravni propisi i razvojni planovi. Moraju imati sposobnost financiranja nove građe i tehnologija, financiranje za obrazovanje osoblja, a usluge su besplatne.

Knjižničar je odgovoran za planiranje i vođenje školske knjižnice, surađuje s ostalim članovima zajednice i povezuje se s ostalim knjižnicama. Ovisno o materijalnim mogućnostima, nastavnom planu i programu škole, razlikuje se i uloga knjižničara. „Unutar tog specifičnog konteksta postoje opća područja znanja koja su prijeko potrebna za razvitak učinkovitih usluga školske knjižnice: izvori, poučavanje, upravljanje informacijama i knjižnicom.“⁶

Kao što je već navedeno, školska knjižnica je dio obrazovnog procesa i bitna je za razvijanje pismenosti, učenja i kulture a neki od ciljeva su i poticanje navike korištenja knjižnice i poticanje navike učenja i čitanja kod djece, podržavanje obrazovnih ciljeva, nastavnog plana i programa, promicanje kulture čitanja u knjižnici i izvan nje, organiziranje aktivnosti koje potiču kulturnu i društvenu svijest, poticanje učenika na usvajanje vještina procjene i upotrebe informacija, pružanje mogućnosti za stvaralačko iskustvo u upotrebi informacija za poticanje mašte učenja i razumijevanja, isticanje načela da su sloboda mišljenja i slobodan pristup informacijama preduvjeti za uspješno i odgovorno sudjelovanje u građanskom demokratskom društvu, suradnja s nastavnicima, učenicima, administrativnim djelatnicima u postizanju zadaća škole.

Što se tiče upravljanja školske knjižnice, važno je da se rad odvija unutar lokalne zajednice, usluge knjižnice moraju biti dostupne svim članovima škole, poticanje suradnje s nastavnicima, upravom škole i informacijskim stručnjacima. Knjižnica mora biti organizirana

⁵ Kovačević, Dinka ;Lasić-Lazić,Jadranka ;Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str.42.

⁶ Kovačević, Dinka ;Lasić-Lazić,Jadranka ;Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str.44.

i vođena prema stručnim standardima, a politika službi školske knjižnice mora biti oblikovana tako da se definiraju ciljevi, prioriteti i usluge u odnosu na nastavni plan i program škole.

Jedna od najvažnijih zadataka školske knjižnice je odgoj i obrazovanje učenika u procesu obrade i korištenja informacija. Obrazovanje učenika počinje u osnovnoškolskoj, a nastavlja se u srednjoškolskoj knjižnici. Važno je da učenici znaju iskazati potrebu za informacijom, pronaći izvore informacija i procijeniti njihovu korisnost, naučiti upotrebljavati informacije te vrednovati vlastita postignuća.

Program se sastoji od sljedećih područja:

- „Organizacija rada knjižnice: prostor, građa, radno vrijeme, plan i program rada, upotreba izvora informacija i znanja, posudba, zaštita građe)
- Zadaće školske knjižnice: odgojno-obrazovna, knjižnično-informacijska i dokumentacijska, kulturna i javna
- Smještaj knjižne i neknjižne građe: prema uzrastu učenika i udk sustavu
- Izvori znanja i informacija: knjige, periodika, AV građa, elektronski izvori informacija, katalozi, bibliografije, referentna zbirka
- Poučavanje korisnika: tekstualni radovi, bilješke, referati, seminarski rad, dnevnik čitanja, izrada završnog rada
- Pretraživanje baza podataka: stjecanje znanja iz područja računalne pismenosti, definiranje upita, vještine potrebne za praćenje stalnih promjena u području pretraživanja“⁷

⁷ Lovrinčević, Jasmina et.al. Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2005., str.127.

3. Školski knjižničar

Školski knjižničar je suradnik u nastavi. On je informacijski stručnjak i profesionalac koji je odgovoran za oblikovanje, organizaciju i dostupnost knjižnične zbirke. Kao suradnik u nastavi član je profesionalnog osoblja i član stručnog tima škole. U suradnji s nastavnicima odabire materijale za učenje, stvara povoljne uvjete učenja, surađuje s ravnateljem u planiranju školskih aktivnosti, podržava nastavni proces i postignuća. Školski knjižničar treba biti komunikativan, otvoren i spreman razumjeti potrebe korisnika školske knjižnice. Također treba surađivati u planu razvoja knjižničnih usluga te promicati suradnju svih vrsta knjižnica. Glavni je cilj profesionalnog djelovanja školskog knjižničara da se svaki učenik dobro osjeća u školi i školskoj knjižnici, razvije sve svoje mogućnosti i bude spreman snaći se u budućnosti.⁸ Kao informacijski i pedagoški stručnjak treba usavršavati znanja i vještine, obavljati stručne i administrativne poslove, upravljati knjižnicom, planirati i ostvarivati planirano. Školski knjižničari obavljaju i poslove nabave, klasificiranja, signiranja, katalogizaciju knjižnične građe, upis u inventarnu knjigu, zatim poslove revizije i otpisa građe, posudbe, izradu planova i programa statističkih pokazatelja, izvješća i popisa građe. Može se reći da je profesionalac koji potiče slobodno, neovisno istraživačko učenje. Danas se od obrazovanog čovjeka traži digitalna pismenost, kreativnost i jedna novina-poduzetnički duh.⁹ Od školskog knjižničara se ne očekuje samo rad u knjižničarskoj struci i nastavi već i prihvaćanje i provođenje osnovnih načela menadžmenta koja podrazumijevaju sposobnost promocijskog komuniciranja, poštivanje i povjerenje prema suradnicima. Mora biti predavač, govornik, rukovoditelj i informacijski stručnjak. Važna činjenica je da ne smije ostati izoliran već proaktivan u ponudi informacija. Školski knjižničar treba održavati ugled škole i stoga je važno da sadrži aktivnosti za stvaranje pozitivnog mišljenja o radu školske knjižnice i njenoj ulozi u odgojno-obrazovnom procesu. Bitna osobina koju treba posjedovati su uslužnost, ljubaznost i susretljivost, a takve aktivnosti se ostvaruju planiranim programima komuniciranja kao što su simpoziji, seminari, okrugli stolovi i ostali. Glavni oblik komuniciranja u školskoj

⁸ Usp. Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. Školska knjižnica- korak dalje. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti: Altagama, 2004., Str 153.

⁹ Usp. Isto, Str.142.

knjižnici je onaj između nastavnika, stručnih suradnika i učenika, stoga treba osigurati usluge za sve korisnike knjižnice, razvijati nove stilove učenja i poticati istraživačko učenje. Školski knjižničari definiraju svoje poslove kroz odgojno-obrazovnu ulogu i temeljnu zadaću škole, što znači da moraju imati dobro organiziranu zbirku, prostor u kojem mogu organizirati rad i prije svega biti profesionalni u svom poslu i timski surađivati s ostalim djelatnicima škole te doprinosti radu knjižnice.

3.1. Suradnik u nastavi

Jedna od važnih uloga školskog knjižničara je ta da je on uz nastavnike i profesore također suradnik u nastavi. Surađujući s nastavnicima odabire materijale za učenje i podržava nastavni proces, a s ravnateljem sudjeluje u planiranju školskih aktivnosti. Neke od glavnih smjernica knjižničara u radu s učenicima koje navode D. Kovačević i J. Lovrinčević su:

- „školski je knjižničar nastavnik koji pozitivno utječe na učeničku zajednicu u području njihovog obrazovanja i razvijanja potrebnih vještina zbog njihovih različitih sposobnosti i mogućnosti istraživanja i korištenja izvora informacija i znanja.
- voditelj je školske knjižnice, dobro poznaje školu u kojoj radi, njenu populaciju, potrebe i sadržaje predmetnih kurikuluma koji se uče.
- prepoznaje individualne i specifične potrebe učenika i sukladno njima planira metode i oblike kojima se ostvaruju sadržaji pojedinih područja knjižnično-informacijskog obrazovanja, sukladno predmetnim područjima.
- ima potrebno iskustvo, praktično znanje i pedagoške kompetencije (predavačkih oblika), dobro poznaje učeničke stilove učenja i može pozitivno motivirati i poticati daljnji razvoj.
- stvara motivirajući i siguran učenički prostor (stvaran i virtualan), u koji se uključuju nastavnici/voditelji koji 'izazivaju' u smislu poticanja, ohrabruju i razvijaju učenje svakog pojedinca.
- podržava učenike u njihovim čitalačkim, iskustvenim 'putovanjima' i istraživačkim izazovima koje zahtijevaju područja i teme istraživanja.
- obrazuje i ohrabruje učenike u kvalitetnom i sigurnom korištenju mrežnih informacija sa svrhom njihovog vrednovanja, kao i poučava o alatima za pretraživanje mrežnih informacija.

- kompetentan je izabrati i predložiti kvalitetne suvremene izvore koji podržavaju školski i knjižnični kurikulum, učenje i poučavanje i čitanje u slobodnom vremenu temeljeno na svrsishodnom razumijevanju zahtjeva svih nastavnih područja kurikuluma kroz sve razine razvoja.
- pokazuje svoje stručne knjižničarske kompetencije, informacijski je stručnjak i menadžer koji planski bogati knjižnične zbirke i opremu sa svrhom razvoja kvalitetnih i provjerenih izvora, odnosno resursa knjižnice u tiskanom, audiovizualnom i digitalnom obliku.
- član je dviju profesija, knjižničarske i odgojno-obrazovne i posjeduje kompetencije koje omogućuju kvalitativna postignuća u realizaciji godišnjeg plana i programa rada školske knjižnice kroz knjižnični kurikulum.“¹⁰

Uloga školskog knjižničara važna je u planiranju nastave i radu s učenicima jer on je taj koji aktivnim sudjelovanjem, osmišljavanjem i provođenjem istraživanja koja su povezana s odgojno-obrazovnom i knjižničnom praksom doprinosi radu škole i školske knjižnice.

3.2. Nastava u školskoj knjižnici

Nastava u školskoj knjižnici podržava suvremene oblike rada. Aktivnim sudjelovanjem učenici se uključuju u nastavni proces, uče kritičkom mišljenju i osamostaljuju se. Stoga je nastava prilagođena učenikovim sposobnostima i interesima tako da razvija stvaralačke mogućnosti te povezuje odgojne i obrazovne zadaće. „Polazište je u potrebama, interesu i ciljevima u obradi zadane teme. Oni određuju sve ostale aktivnosti. Motivacija je početna aktivnost a u njoj uvijek sudjeluje knjižničar koji tako priprema 'pozornicu na kojoj će se ostvariti planirani sadržaji'.“¹¹ U planiranju aktivnosti mu se mogu pridružiti stručni suradnici, predmetni nastavnici ali i predavači izvan škole.

Učenike je važno upoznati s temom koja će se obrađivati, o oblicima rada koji su individualni ili u skupini, te kako doći do potrebnih informacija, usvojiti ih i koristiti. Učenici se upoznaju

¹⁰ Kovačević, Dinka, Lovrinčević, Jasmina. Školski knjižničar. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2012., str.111., 112.

¹¹ Lovrinčević, Jasmina et.al. Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2005., str.211.

sa svim izvorima znanja u knjižnici koji mogu biti knjižni i neknjižni. Najčešće se podijele u skupine, a školski knjižničar sa suradnicima pomaže u rješavanju zadataka i problema s kojima se učenici susreću tijekom obrade. „On preuzima ulogu voditelja u svijet informacija i nastavnika koji podržava profesionalni i duhovni razvoj svakog učenika.“¹² Kao voditelj programa mora poznavati osnove prava i osobnu odgovornost budući da su učenici različita uzrasta, suradnju s obrazovnim ustanovama i javnim institucijama. Mora imati sposobnost animiranja učenika za razne aktivnosti i poticati igru za mlađe uzraste. Smatra se da bi s edukacijom trebalo početi u prvom razredu osnovne škole jer učenje kroz igru daje uspješnije rezultate, razbija monotoniju i učenicima je zanimljivija. Samostalno rješavanje problema u istraživačkom radu uz pomoć knjižničara također pridonosi snalaženju u pretraživanju informacija i osamostaljivanje u radu.

3.3. Planiranje učenja i poučavanja u školskoj knjižnici

U planiranju učenja u školskoj knjižnici knjižničar odabire temu i područje koje će se obrađivati ovisno o sadržajima i ciljevima. To može raditi u suradnji s predmetnim nastavnicima ili sam. Odabire izvore koje će koristiti za nastavu u fondu: selektira izvore (obzirom na uzrast učenika i njihovo razumijevanje), sastavlja pitanja, (sam ili u suradnji), na određenu temu, prema raspoloživim izvorima informacija i znanja, odabire medije (knjiga, časopis, AV sredstvo, slikovni materijal, internet informacija), izrađuje didaktički materijal.¹³

Nakon odabira sadržaja koje im prezentira, učenike dijeli u radne skupine i parove u kojima pretražuju izvore, odabiru što im treba, rješavaju zadaće, izvode zaključke i pripremaju izvješća u obliku prezentacija. Način na koji učenici predstavljaju postignuća može biti npr. izložba u obliku plakata u suradnji s nastavnicima likovne kulture i uz prisutstvo ostalih nastavnika, učenika i stručnih suradnika. Ovakav rad s učenicima je puno učinkovitiji od tradicionalnog predavanja jer su im pažnja i aktivnost smanjene. „Samo mali broj učenika je aktivan, a i oni uglavnom dobijaju informacije u gotovoj formi od nastavnika i njihov odnos

¹² Lovrinčević, Jasmina et.al. Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2005., str.212

¹³ Usp. Isto., str.213.

prema nastavnom procesu je pasivan.“¹⁴Nakon prezentiranja po skupinama slijedi razgovor i analiza a na kraju vrednovanje postignuća i prijedlozi za kasnije aktivnosti. U međusobnom razgovoru vrednuju se sadržaji koje su učenici predstavili ostalim kolegama i nastavnicima, izdvajaju se pogreške i slijedi planiranje novih ideja i zadataća.

4. Suradnja i timski rad

Timskim radom se omogućava povezivanje nastavnih sadržaja, izvođenje nastavne jedinice u manjim skupinama učenika, učenje na samim izvorima što pomaže u stjecanju trajnih i povezujućih znanja. „Školski knjižničar u timskom radu prvo pripremi materijal za rad, objasni pravila po kojima će učenici raditi, motivira učenike, koordinira njihov rad, podsjeća na vrijeme određeno za pojedine aktivnosti i na kraju s učenicima vrednuje rezultate rada. Ovakav pristup omogućuje bolju interakciju između učenika, nastavnika i školskog knjižničara i povećava zajedničku odgovornost.“¹⁵ Timskim radom se omogućuje međupredmetno povezivanje nastavnih sadržaja, izvođenje nastave u manjim skupinama, učenje iz izvora informacija što stvara preduvjet za učenje svih predmeta, stjecanje i primjene znanja.

D. Kovačević i J.Lovrinčević navode temeljne odrednice timskog rada i suradnje:

- „sposobnost pojedinca da sudjeluje u timskom radu
- sposobnost poučavanja drugih novim vještinama
- sposobnost pregovaranja
- sposobnost uspješnog surađivanja s ljudima različitog podrijetla“¹⁶

Te vještine predstavljaju dobro postavljen plan suradnje i proces oblikovanja u čijem ostvarenju sudjeluju svi odgojno-obrazovni djelatnici u školi.

4.1. Suradnja unutar škole

Nastavnik je prvi suradnik školskom knjižničaru. Timskim radom oblikuju se nove spoznaje te se omogućuje pronalaženje novih rješenja. Rezultati timskog rada ovise o stručnosti

¹⁴ Kuzmanović, Jelena. Nova uloga biblioteke u osnovnim školama i komunikaciona strategija za njeno promovisanje//Kultura polisa, 9, 17 (2012), str.128.

¹⁵ Kovačević, Dinka, Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str.139.

¹⁶ Kovačević, Dinka, Lovrinčević, Jasmina. Nav.dj., str.112.

suradnika, njihovoj kreativnosti i motivaciji što zahtjeva i promjene u organizaciji rada. Veliku ulogu u radu i razvoju školske knjižnice ima ravnatelj škole. Smatra se da ravnatelj treba organizirati radno okruženje, poticati suradnju između knjižničara i nastavnika, također treba biti kreativan, te imati viziju razvoja. Ravnatelj treba raditi na poboljšanju programa rada knjižnice i škole. On bi trebao razumjeti program knjižnice, shvaćati njegovu vrijednost i doprinos u odgoju i obrazovanju.

Školski knjižničar je jedan od brojnih stručnjaka koji imaju viziju škole. Kadar školskih stručnjaka profesora, tehnoloških stručnjaka, stručnjaka za nastavni plan i program, ili bilo kojeg drugog stručnjaka iz obrazovnog sustava koji mogu zajedničkom suradnjom razbiti monotoniju tradicionalne učionice. Zajedno, oni mogu napraviti puno toga. Za školskog knjižničara je važno da teži poboljšanju škole uvodeći informacijsku tehnologiju i nove metode učenja. Predlaže se da se školska knjižnica odmakne od tradicionalnog učenja te da se u današnjem informacijsko-tehnološkom okruženju primjene novi načini učenja na daljinu.¹⁷

„Ravnatelj pokazuje aktivno zauzimanje za knjižnične programe tako što: ima jasne stavove o vrijednostima programa, vidljiv je u knjižnici, knjižnični programi su modeli rada i za nastavnike, dio je tima na nekim projektima u školskoj knjižnici, osigurava vrijeme za realizaciju planiranih aktivnosti.“¹⁸

Osim planiranja nastave i učenja, školski knjižničar suradnjom s nastavnicima i ostalim članovima stručnog tima sudjeluje u programu koji potiču razvijanje sposobnosti darovitih učenika. Stoga knjižničar sudjeluje u programu istraživačkog učenja koji žele znati više. Suraduje sa stručnim timom u provođenju programa prevencije neželjenog ponašanja, učenja socijalnih vještina, samopoštovanja i sigurnosti. Prepoznaje poteškoće u ponašanju i odnosima među vršnjacima, unutar obitelji, te raznim aktivnostima, suradnjom sa stručnim timom pomaže učenicima u rješavanju problema. Školski knjižničar suraduje i s rehabilitacijskim stručnjakom defektologom u programu poticanja čitanja i informacijske pismenosti kroz razrađene smjernice za rad s učenicima s rehabilitacijskim potrebama.

¹⁷ Usp. Implementing the Common Core State Standards, 2013, str. 1-30

URL:http://www.ala.org/aasl/sites/ala.org.aasl/files/content/externalrelations/CCSSLibrariansBrief_FI_NAL.pdf (2015-06-01)

¹⁸ Kovačević, Dinka, Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str.40.

4.2. Suradnja izvan škole

Suradnjom se stvara veća mogućnost uključivanja školske knjižnice u obrazovne programe, povećava se fond knjižne građe. Suradnja s Agencijom za odgoj i obrazovanje omogućuje kvalitetno organiziranje stručnog usavršavanja školskih knjižničara na svim razinama kao i praćenje njihova rada. Kao rezultat nastaje napredak u struci pa tako školski knjižničar postaje mentor i školski knjižničar savjetnik.

„Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta kao osnivač i institucija s najvećim utjecajem kada se govori o školskoj knjižnici, svoju suradnju i podršku može i trebalo bi pokazati kroz:

- prepoznavanje mjesta i uloge školske knjižnice u odgojno-obrazovnom sustavu
- razumijevanje problematike školske knjižnice
- davanje knjižnici odgovarajućeg mjesta u sustavu
- promišljanje sugestija i rješenja baze
- namjensko financiranje¹⁹

Bitna karakteristika školskog knjižničara u suradnji s vanjskim suradnicima je stvaranje povjerenja u komunikaciji između knjižničara i korisnika u savjetovanju i pomoći pri izboru građe za potrebe istraživanja za zadane teme. Osim savjetovanja važna je i razina poučavanja korisnika informacijskoj pismenosti i korištenju informacijskih izvora.

Socijalne vještine i profesionalnost u radu omogućuju komunikaciju između knjižničara i korisnika u kojoj se aktivnim slušanjem i odgovaranjem na upite i pojašnjavanje informacijskih zahtjeva dovodi do njihova učinkovitog rješavanja. Knjižničar svojim savjetima pomaže u izboru svih vrsta knjižnične građe za učenje i pisanje, brine o zaštiti intelektualnih sloboda i promicanju ravnopravnosti među korisnicima.

5. Kurikulum školske knjižnice

¹⁹ Kovačević, Dinka, Lovrinčević, Jasmina. Nav. dj., str.41

Školski kurikulum predstavlja predmete koji se proučavaju. Okvir za školski kurikulum moguće je opisati i kao smjernice koje su nastale i koje se stvaraju kao pomagalo. „On obično sadrži: temeljno načelo ili platformu, opseg i parametre kurikuluskog područja, općenite ciljeve i svrhe predmeta u kurikularnom području, smjernice za izradu nastavnog programa predmeta, sadržaj, nastavna načela i načela učenja, smjernice za vrednovanje predmeta, kriterije za akreditiranje i ovjerovljenje predmeta, buduće pomake u tom području.“²⁰

Na tim se polazištima temelji razvojni kurikulum školske knjižnice u području odgojno-obrazovnog rada s učenicima koji u promijenjenim uvjetima predstavlja skupinu međusobno povezanih predmeta za planiranje određenih područja učenja. Kada se razvije kurikulum za knjižnice, može se fokusirati na tehničke i informacijske detalje koji će učenicima pomoći u korištenju i pretraživanju informacija.²¹ Kurikulum koji će sastavljati školski knjižničar mora biti fleksibilan, mora se moći mijenjati i doradivati svake godine temeljem iskustva i postignuća. U suradnji s pedagogom utvrđuje se koji oblik nastave najviše odgovara učenicima. „Školska bi se knjižnica mogla neposredno uključiti u školski kurikulum kroz modul Knjižnično-informacijskog obrazovanja, a posredno u sklopu međupredmetnog povezivanja. Program knjižnično-informacijskog obrazovanja ostvaruje se kroz tri područja: čitanje, informacijsku pismenost i kulturnu i javnu djelatnost.“²²

Ciljevi kurikuluma školske knjižnice koji ispunjavaju potrebe korisnika su: promovirati timski rad nastavnika i učenika, uvoditi najučinkovitije i suvremene oblike učenja, integrirati tehnologiju u nastavu i učenje u svim područjima kurikuluma, promovirati mogućnosti bolje komunikacije s nastavnicima, širiti suradnju s drugim knjižnicama i srodnim ustanovama u cilju stvaranja navika učenja izvan škole, proširiti proučavanje u području informacijskih tehnologija, uvoditi nove pristupe učenju kroz primjenjivanje naučenog, širiti spoznaju o potrebi cjeloživotnog učenja, stručno usavršavanje nastavnika.

²⁰ Kovačević, Dinka, Lasić-Lazić, Jadranka, Lovrinčević, Jasmina. Nav.dj., str. 86

²¹Usp. Donham, Jean. Enduring understandings –Where are they in the library's curriculum?//Teacher Librarian 38, 1. 2010, str. 15-19.
URL: <http://web.b.elsevier.com/ehost/detail/detail?vid=1&sid=be70f314-6c98-4f08-b568-6b5e82a39bc7%40sessionmgr112&hid=124&bdata=Jmxhbmc9aHIImc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#AN=55124738&db=f5h> (2016-09-12)

²² Sušnjčić, Biserka. Školska knjižnica i nacionalni okvirni kurikulum.//Senjski zbornik 36,39-42(2009), str.41.

Kurikulum je po opsegu širi od plana i programa, daje cjelovit pristup planu i programu, pruža međusobnu povezanost sadržaja i predmeta, ostvaren je u planu i programu i povezan je sa svim aktivnostima u školi. Ti elementi se razrađuju uvrštavanjem konkretnih aktivnosti, metoda rada, vremena i prostora kada i gdje će se što realizirati i hoće li predmetni nastavnik, školski knjižničar ili stručni tim realizirati aktivnost. Školska knjižnica povezuje redovne nastavne programe s izvannastavnim i drugim aktivnostima, kulturnu i javnu djelatnost i odgojnu situaciju. Stoga možemo reći da je knjižnica važna poveznica u školi jer plan i program obuhvaća razne aktivnosti koje knjižnica sadrži.

5.1. Nastavni plan i program rada školske knjižnice

Godišnji plan i program za osnovne škole izrađuju sve službe u školi. Školski knjižničar predlaže i dogovara se s nastavnicima i stručnim timom o planu rada za tekuću školsku godinu, a tu su i aktivnosti koje može kreirati sam u skladu s postojećim resursima školske knjižnice. „Danas pripremanje, planiranje i programiranje odgojno-obrazovnog rada u školskoj knjižnici obuhvaća: izradu godišnjeg plana i programa školske knjižnice i pisanje izvješća, usklađivanje s godišnjim planom i programom škole, pripremanje za odgojno-obrazovnu djelatnost i izvannastavne aktivnosti, mjesečno, tjedno i dnevno programiranje odgojno-obrazovnog i drugog rada.“²³ Nastavni plan i program je oblikovala struka, uzimajući u obzir sve zahtjeve odgoja, obrazovanja i korisnika. Školski knjižničari na temelju prakse doraduju i razvijaju svoje programe rada, a inovacije u učenju i poučavanju kreira upravo knjižničar. Iz plana i programa rada školske knjižnice može se vidjeti kakav je način rada u nastavi i kakvi su ostali programi. Može se također vidjeti kolike ovlasti ili ograničenja ima knjižničar prema vrstama poslova koje radi, samostalno ili u suradnji s ostali stručnim suradnicima i nastavnicima. Program također pokazuje koliko je knjižničar angažiran u svakodnevnim aktivnostima, njegov stupanj stručnog usavršavanja i osobnost. Ima li škola jasnu strategiju razvoja, koliko je zahtjevnost prema nastavnicima, učenicima i ostalim suradnicima isto se može saznati iz programa rada školske knjižnice. Dobar program pokazuje sudjelovanje između školske knjižnice i nastave, sudjelovanje u pripremama nastavnika za nastavu i školske projekte. Svojim inovacijama i kreacijama školski knjižničar može pridonijeti razvoju škole.

²³ Lovrinčević, Jasmina et.al. Nav. dj. str.94.

„Svaki program ima tri razine razrađenosti: okvirni (opći), izvedbeni (posebni) i operativni (pojedinačni).“²⁴ Svaka razina ima zadanu primjenu u nastavi. Program rada školske knjižnice je na razini operativnog programa. On se nalazi u Godišnjem planu i programu rada škole i knjižničar ga provodi kroz školsku godinu. „U svakodnevnom radu u knjižnici je potreban pa i obavezan mikro plan. Mikro, (dnevni) plan je tekuće planiranje i programiranje i obuhvaća: vrste korisnika, djelatnosti, aktivnosti, prostor, vrijeme.“²⁵ U dnevni plan ulaze samo poslovi koji zahtijevaju rezerviranje prostora, vremena i pripremu za rad i aktivnosti. Mikroplan unosi dobru organizaciju i učinkovitost u posao i zato bi ga se knjižničari trebali držati. On također služi kao izvor statističkih podataka pri izradi izvješća o radu.

Kod izrade plana i programa prvo treba odrediti cilj koji se želi postići, objasniti zašto se nešto radi, zatim zadatke, načine i postupke dolaska do cilja, taktiku kako doći do cilja. O sadržajima ovisi materijalna i organizacijska priprema, a metodama se određuje koji će se sadržaji obrađivati u procesu učenja, povezanost sa sredstvima i pomagalicama, brojem sati, prostorom, redoslijedom obrade i korelacijom. Smatra se da je Plan i program rada školske knjižnice temeljni metodički dokument. „Plan i program rada školskoga knjižničara nedjeljiv je dio ukupnog plana i programa rada škole te treba izražavati specifične potrebe škole.“²⁶ Suradnjom školskog knjižničara i nastavnika omogućuje se povezivanje predmetnih područja, korelacija i integracija sličnih ili zajedničkih nastavnih sadržaja pri planiranju i u ostvarivanju, pri čemu se smanjuje opterećenost učenika i racionalizira vrijeme koje je potrebno za učenje. O kvaliteti ostvarivanja nastavnog plana i programa ovisi i kvaliteta učenikova znanja, stupanj razvitka sposobnosti, vještina umijeća i učenikov sustav vrijednosti.

²⁴ Lovrinčević, Jasmina et.al. Nav. dj., str.97.

²⁵ Lovrinčević, Jasmina et.al. Nav. dj., str.97.

²⁶ Zovko, Mira. Školska knjižnica u novom tisućljeću. // Senjski zbornik 36, 43-50 (2009), str.45.

Zaključak

Školska knjižnica je okruženje prilagođeno učenju, mjesto gdje ono naučeno postaje znanje i vještina koje se mogu promjenjivati u svakodnevnom životu. Stoga treba sve više vještina vezanih za informacije, znati koristiti prave izvore, razlikovati što je važno a što ne, kritički procijeniti njihovu vjerodostojnost, i znati koristiti različite izvore. Novi pristup učenju temelji se na principima znati kako učiti i težnje k postizanju tog cilja, a školska knjižnica je mjesto na kojem se mogu pronaći potrebne informacije, razvijati čitalačke sposobnosti i kulturu čitanja, razvijati samopouzdanje i prve poticajne korake k samostalnom radu. Ona osigurava informacije i ideje koje su bitne za uspješno djelovanje u današnjem društvu. Omogućava učenicima cjeloživotno učenje, razvija kreativnost i priprema ih za život odgovornih građana. Suvremena škola mora biti inovativna, prihvaćati promjene, tražiti ih, unositi, usavršavati i mijenjati. Inovacije u učenju su i najpogodnije sredstvo za uspostavljanje ravnoteže između učenika i nastave, a knjižnica je mjesto koje može pomoći u postizanju te ravnoteže, promicanjem suradničkog učenja i korištenja novih tehnologija u obrazovanju. Kroz odgojno-obrazovni rad ostvaruje se temeljna zadaća školske knjižnice, a školskog knjižničara treba promatrati kao profesionalca koji posjeduje pedagoško-psihološka znanja kako bi u odgojno-obrazovnom poslu bio kompetentna osoba. Učenjem u školskoj knjižnici se uči kako učiti i potiče kritičko mišljenje, što je važno znanje koje korisnici knjižnice trebaju dobiti. Rezultat takvog učenja je novo znanje, sposobnost pronalaženja informacije kada je potrebna i vještina koju će moći ponovno iskoristiti. Školska knjižnica je informacijsko, nastavno, kulturno i stvaralačko središte škole.

Literatura

1. Demut, Ana. Putokazi školske knjižnice. Zagreb: Školska knjiga, 2003.
2. Kovačević, Dinka ;Lasić-Lazić, Jadranka ;Lovrinčević, Jasmina. Školska knjižnica-korak dalje. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti: Altagama, 2004.
3. Kovačević, Dinka ;Lovrinčević, Jasmina. Školski knjižničar. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2012.
4. Kuzmanović, Jelena. Nova uloga biblioteke u osnovnim školama i komunikaciona strategija za njeno promovisanje//Kultura polisa, 9, 17 (2012), str. 123-146
5. Lovrinčević, Jasmina et.al. Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2005.
6. Sušnjić, Biserka. Školska knjižnica i nacionalni okvirni kurikulum.//Senjski zbornik 36, (2009), str. 39-42
7. Šerić, Nada. Obrazovanje bez granica-suvremena uloga školske knjižnice. // Život i škola 14, 2 (2005), str. 153-157
8. Zovko, Mira.Školska knjižnica u novom tisućljeću.//Senjski zbornik 36, (2009), str. 43-50
9. Donham, Jean. Enduring understandings –Where are they in the library's curriculum?//Teacher Librarian. 38,1. 2010, str. 15-19
URL: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=1&sid=be70f314-6c98-4f08-b568-6b5e82a39bc7%40sessionmgr112&hid=124&bdata=Jmxhbmc9aHlmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#AN=55124738&db=f5h> (2016-09-12)
10. Implementing the Common Core State Standards, 2013, str. 1-30
URL:http://www.ala.org/aasl/sites/ala.org.aasl/files/content/externalrelations/CCSSLibrariansBrief_FINAL.pdf (2015-06-01)

